

การวิเคราะห์ความงามในเรื่องพระนันทเถระ*

An analytical of beauty in the story of Phra Nandathera

พระสำราญ นาคเสโน, จักรพรรณ วงศ์พรพวณ, สุวิน ทองปั้น¹ และประสิทธิ์ วงศ์ศรีเทพ²

Phra Samlan Panpad, Chakkapan Wongpompavan, Suwin Thongpan and Prasit Wongsrithep

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น¹

นักวิชาการอิสระ²

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Khon Kaen Campus, Thailand

Independent Scholar, Thailand

Corresponding Author, E-mail: nenev11@hotmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาความงามในทัศนะพุทธปรัชญา 2) ศึกษาความงามในเรื่องพระนันทเถระ 3) วิเคราะห์ความงามในเรื่องพระนันทเถระ เป็นการวิจัยเชิงเอกสาร โดยการเก็บข้อมูลจากเอกสารปฐมภูมิและเอกสารทุติยภูมิ วิเคราะห์ข้อมูลด้วยวิธีการพรรณนา

ผลการวิจัยพบว่า

1. ความงามในทัศนะพุทธปรัชญา ได้แก่ ความงามใน 2 มิติ คือ 1) ความงามในเชิงวัตถุวิสัย ซึ่งเป็นความงามที่ประกอบด้วยกามคุณห้า คือความงามในรูป เสียง กลิ่น รส และสัมผัส ซึ่งทางพระพุทธศาสนาถือว่าเป็นความงามในระดับโลกียะ 2) ความงามในเชิงจิตวิสัย คือความงามภายในซึ่งเป็นความงามของจิตใจ ได้แก่ ความงามที่เกิดจากการลด เลิก ละจากกิเลส ซึ่งทางพระพุทธศาสนาเรียกว่าความงามในระดับโลกุตระ

2. ความงามในเรื่องพระนันทเถระ ได้แก่ ความงามที่ปรากฏในเรื่องพระนันทเถระ ซึ่งมีอยู่ 2 ระดับ ดังนี้ 1) ความงามในระดับโลกียะ คือความงามที่เกิดจากความพึงพอใจในรูป เสียง กลิ่น รส สัมผัส และความงามที่เกิดจากการพิจารณาความทุกข์ทั้ง 5 เป็นไตรลักษณ์ คือไม่เที่ยงเป็นทุกข์และทนอยู่ในสภาพเดิมไม่ได้ 2) ความงามในระดับโลกุตระ คือความงามที่เกิดจากการเห็นสัจจธรรม มีจิตที่จิตปราศจากกิเลสจิตที่สะอาด สว่าง สงบ เป็นจิตที่เข้าถึงนิพพาน

*ได้รับบทความ: 1 มิถุนายน 2565; แก้ไขบทความ: 23 ธันวาคม 2565; ตอรับตีพิมพ์: 27 ธันวาคม 2565

Received: June 1, 2022; Revised: December 23, 2022; Accepted: December 27, 2022

3. การวิเคราะห์ความงามในเรื่องพระนันทเถระ เป็นการพิจารณาไตร่ตรองความงามใน 3 ระดับ คือ 1 ความงามในระดับต้น ได้แก่ ความงามในรูป เสียง กลิ่น รส และการสัมผัส ซึ่งเป็นความงามที่ประกอบไปด้วยกามคุณห้า 2) ความงามในระดับกลาง ได้แก่ ความงามในการสำรวมในกาม ซึ่งเป็นความงามของคณิศล 3) ความงามในระดับสูง ได้แก่ ความงามที่เกิดจากการลดเลิกละกิเลส มองเห็นสัจธรรมตามหลักไตรลักษณ์ ซึ่งเป็นความงามที่บริสุทธิ์ (การบรรลุนิพพาน)

คำสำคัญ: ความงาม; ความงามในทัศนะพุทธปรัชญา

Abstract

The objectives of this research were: 1) to study the beauty in Buddhist philosophy; 2) to study the beauty in the story of Phra Nandathera; 3) to analyze the beauty in the story of Phra Nandathera. This study was carried out by means of documentary research by collecting data from primary and secondary documents. The obtained data were analyzed by descriptive methods.

The result of this research as follows:

1. Beauty, in the viewpoint of Buddhist philosophy, is beauty in two dimensions: (1) material beauty which is the beauty that consists of the five sensual pleasures (Kāmaguna). It is beauty in form, sound, smell, taste, and touch. In Buddhism, this is regarded as worldly beauty; (2) psychological beauty is the beauty within, the beauty of the mind. This beauty arises from the reduction, cessation, and abandonment of defilements, which is called beauty in the supramundane level in Buddhism.

2. The beauty in the story of Phra Nandathera appears on two levels. (1) worldly beauty: the beauty that arises from the satisfaction of form, sound, smell, taste, touch, and the beauty that arises from considering the five sensual pleasures as the threefold characteristics, which are impermanent, suffering, and unbearable in its original state. (2) Supramundane beauty is the beauty that comes from seeing the truth, having a mind that is free from defilements, a mind that is clean, bright, and calm and attains Nibbāna.

3. Based on the analysis of beauty in the story of Phra Nandathera, it is a contemplation of beauty in three levels: (1) beauty in the primary level, which is the beauty of form, sound, smell, taste, and touch, that consists of the five sensual pleasures;

(2) the beauty in the middle which is the beauty of restraint in eroticism; (3) the high level of beauty which is the beauty that arises from the elimination of desires and seeing the truth according to the threefold characteristics, which are pure beauty (attaining Nibbāna).

Keywords: Beauty; Beauty in Buddhist philosophy

1. บทนำ

ความงามเป็นสิ่งที่มนุษย์ทุกเพศทุกวัยแสวงหาและต้องการได้มาเพื่อนำมาสนองอารมณ์ของตนเอง เพื่อให้เกิดความเพลิดเพลิน เกิดความปีติยินดี สำหรับความงามตามทัศนะพุทธปรัชญา ความงามเกิดจากผลบุญหรือกุศลที่เคยสร้างมาในอดีตที่ส่งผลให้คนมีรูปงาม ซึ่งความงามนี้มีกล่าวไว้ในคุณสมบัติของเทวดา เช่น มีวรรณงดงาม เปล่งรัศมีให้สว่างทั่วพระเชตะวัน เมื่อเทวดาไปเข้าเฝ้าพระผู้มีพระภาคเจ้าถึงที่ประทับ (ส.ส. (ไทย) 7/34/43) ความงามทางพระพุทธปรัชญามุ่งเน้นความงามภายใน สมัยครั้งพุทธกาลก็มีเรื่องราวเกี่ยวกับบุคคลที่ไปหลงไหลหรือคลั่งไคล้ในความงามของพระสงฆ์ 2 รูป คือพระวักลิเถระและพระนันทเถระ พระพุทธองค์ได้แก้ไขปัญหาดูด้วยการเตือนด้วยการล้อด้วยมาตุคามจนได้บรรลุเป็นพระอรหันต์ เมื่อหมดความหลงในรูป (ที.ม. (ไทย) 10/381/384-315) ความปรารถนาในความงามเป็นสิ่งที่มิปรากฏมาตั้งแต่บรรพกาลจนถึงปัจจุบัน เพียงแต่ความงามจะเปลี่ยนแปลงไปตามยุคสมัย ตามกระแสนิยมที่แตกต่างกันไปของแต่ละสังคม ในอดีตนิยมความงามไม่ใช่แต่เพียงหน้าตาเท่านั้น ยังรวมไปถึงกิริยามารยาท และพฤติกรรมในชีวิตประจำวันของมนุษย์มาประกอบด้วย ในปัจจุบันความงามส่วนมากจะเป็นไปตามกระแสของการโฆษณาและอิทธิพลของวัฒนธรรมข้ามชาติเข้ามาเกี่ยวข้องด้วย พร้อมทั้งวิถีชีวิตที่ต้องอาศัยความเร็วฉับไว ผู้ที่นิยมความงามจึงแสวงหาหนทางในการปรับเปลี่ยนตนเองในระยะเวลานั้นๆ ด้วยการเสริมแต่ง ดังนั้นจึงทำให้การทำศัลยกรรมความงามได้รับการตอบรับอย่างสูง (กัลยา คิดก่อนท่า, 2554) ธรรมชาติมนุษย์มีความแตกต่างกันเรื่องรูปร่างหน้าตา สังคมแต่ละสังคมจึงมีค่านิยมเรื่องรูปร่างหน้าตา ความสวยงามตามแต่มาตรฐานของสังคมกำหนด คนที่มีรูปร่างหน้าตาไม่ได้มาตรฐานของสังคมกำหนดก็จะถูกมองว่าเป็นคนไม่สวย ทำให้มีความไม่พอใจในรูปร่างหน้าตาของตนเองและพยายามทำให้ตัวเองสวยงามตามมาตรฐานของสังคมนั้น ในพระพุทธศาสนาเถรวาทความงามถือว่าเป็นคุณค่าของร่างกายอย่างหนึ่งเหมือนกัน ดังที่พระพุทธเจ้าตรัสว่า “ภิกษุทั้งหลาย การที่โสมนัสเกิดขึ้นเพราะอาศัยความงาม ความเปล่งปลั่ง นี้ชื่อเป็นคุณแห่งรูปทั้งหลาย” (ม.ม. (ไทย) 12/171/172)

ในทางพระพุทธศาสนา ได้กล่าวถึงหลักธรรมที่ทำให้งามในหมวดของขันติโสรัจจะ (พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), 2546, หน้า 65) อันเป็นความงามจากความสงบเสถียร อุดม อัจฉริยะงาม รักความ

ประณีตหมดจดเรียบร้อยงดงาม ในพระไตรปิฎกได้แบ่งหมวดธรรมเกี่ยวกับความงามไว้ 3 หมวด คือ 1) หมวดธรรมที่มีความงามในเบื้องต้นหมายถึงศีล ธรรมที่มีความงามในท่ามกลางหมายถึงอริยมรรค ธรรมที่มีความงามในที่สุดหมายถึงพระนิพพาน (ที.สี.อ. (ไทย) 190/159) พระพุทธองค์เป็นพระอรหันต์ตรัสรู้ได้ด้วยพระองค์เองโดยชอบ เพียบพร้อมด้วยวิชาและจรณะ รู้แจ้งโลก และพระพุทธองค์ยังเป็นผู้ฝึกบุคคลที่ควรฝึกได้อย่างยอดเยี่ยม เป็นศาสดาของเทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย พระองค์ทรงรู้แจ้งโลกนี้พร้อมทั้งเทวโลกและมนุษย์ทั้งหลาย แล้วทรงประกาศให้ผู้อื่นรู้ตาม ทรงแสดงธรรมมีความงามในเบื้องต้น ความงามในท่ามกลาง และความงามในที่สุด ทรงประกาศพรหมจรรย์พร้อมทั้งอรรถและพระอัยขนะบริสุทธิบริบูรณ์ครบถ้วน การได้พบพระอรหันต์เช่นนี้เป็นความดีอย่างแท้จริง (ที.สี. (ไทย) 9/255/87-88) ในสมัยพุทธกาล สตรีที่ได้รับการกล่าวถึงว่ามีความงดงามมีอยู่หลายท่านด้วยกัน เช่น นางวิสาขา พระนางอุบลวรรณาเถรี พระนางเขมาเถรี และนางสิริมา เป็นต้น แต่ที่โดดเด่นที่สุดก็คือนางวิสาขาซึ่งได้รับยกย่องว่าเป็น เบลูจกัลยาณี หมายถึง สตรีที่มีลักษณะงดงาม 5 ประการ คือ (1) มีผิวพรรณงาม (2) มีเนืองงาม (มีมือ เท้า และริมฝีปากที่งดงาม) (3) กระจุกงาม (4) มีพินงาม (5) มีวัยงาม (แม้จะมีอายุ 120 ปี ก็ยังงดงามเหมือนหญิงสาวอายุ 16 ปี) (ที.สี.อ. (ไทย) 1/426/314, ส.ม.อ. (ไทย) 3/386/301-30) ลักษณะความงามดังที่กล่าวข้างต้นนี้ พระพุทธศาสนาถือว่าเป็นคุณค่าความงามของร่างกายอย่างหนึ่ง แต่ที่สำคัญยิ่งกว่านั้นก็คือหลักธรรมที่ทำให้เกิดความงาม ในคัมภีร์อังคุตตรนิกาย ทุกนิบาต ได้กล่าวถึง หลักธรรมที่ทำให้งาม 2 อย่าง คือ ขันติโสรัจจะ (อง.ทุก. (ไทย) 20/410/118) ว่าเป็นความงามที่เกิดจากความสงบเสงี่ยม อดทน อหิงสา รักความประณีตหมดจดเรียบร้อย

ความงามในยุคปัจจุบันจะให้ความสำคัญเกี่ยวกับประสาทสัมผัสทั้งห้า คือ รูป เสียง กลิ่น รส และสัมผัส ในทางพระพุทธศาสนาไม่ให้ความสำคัญความงามทางประสาทสัมผัสทั้งห้ามากไปกว่าความงามด้านจิตใจ แต่ถึงกระนั้นก็ตามแนวคิดเรื่องความงามที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนาใน มหาทุกขั กขันธสูตร ได้แสดงถึงคุณค่าความงามของสตรี และสตรีที่ได้ชื่อว่างาม คือสตรีที่มีอายุ ระหว่าง 15 หรือ 16 ไม่สูงเกินไป ไม่ต่ำเกินไป ไม่ผอมเกินไป ไม่อ้วนเกินไป ไม่ดำเกินไป ไม่ขาวเกินไป หญิงสาวผู้นั้นย่อมเป็นผู้งดงาม เปล่งปลั่งนำความสุขโสมนัสให้กับผู้พบเห็น นี่คือนุแห่งรูป (ม.ม. (ไทย) 12/171/172) พระพุทธองค์ทรงชี้ให้เห็นถึงความไม่เที่ยงของสังขาร ทุกข์ที่เกิดจากรูปกายที่เสื่อมสลายไปตามวัย แม้ว่าสตรีนั้นจะสวยงามสักปานใด สุดท้ายก็กลับคืนสู่ธรรมชาติ หากผู้ใดยึดมั่นถือนั่นความงามแต่เพียงรูปกาย ย่อมจะหลีกหนีจากความทุกข์ไปไม่พ้น ซึ่งความงามในระดับประสาทสัมผัสเป็นปัญหาต่อพระสงฆ์ผู้ที่ยังตัดกิเลสไม่ขาด สำหรับค่านิยมของความงามในสมัยปัจจุบันนิยมเสริมแต่ง เช่น สตรีบางคนมีการเสริมเติมแต่งติดต่อ เพื่อความสวยงาม เพื่อความเป็นที่ต้องการของบุรุษ เพื่อเป็นที่ยอมรับของสังคมนั้นๆ ย่อมเป็นอันตรายต่อการถือครองเพศพรหมจรรย์

ความงามถ้าเราไม่รู้จักใช้สติปัญญาในการมอง ก็จะทำให้เราบริโภคความงามตามกิเลสของตน และปัญหาต่างๆ ก็จะตามมามากมาย เช่น เป็นทุกข์เมื่อความงามเปลี่ยนไป เมื่อเป็นเช่นนี้ทางพุทธศาสนา จึงให้มองความงามด้วยสติปัญญา นั่นก็คือการมองความงามให้เป็นไปเพื่อความลดเลิกละ ความโลภ ความโกรธและความหลง ความงามถ้าเรามองตามทฤษฎีทางตะวันตกหรือเกณฑ์ในการตัดสินความงาม ทางตะวันตกแล้วก็มีปัญหาตามมามากมาย เช่น ปัญหาแย้งซึ่งความงาม ปัญหาทะเลาะวิวาทเกี่ยวกับ ความงาม ที่เป็นปัญหาอยู่ในโลกปัจจุบัน โดยเฉพาะเรื่องความงามของรูป เสียง กลิ่น รส สัมผัส ซึ่งคนเรา ต้องการสิ่งเหล่านี้เพื่อบำรุงบำเรอตนเองจนไม่มีการคิดถึงคุณธรรมจริยธรรม จึงมีการทำผิดประเวณี มีการ แอ้งคนรักกันจนนำไปสู่การฆ่ากัน แต่ถ้าเรามองความงามตามหลักพระพุทธศาสนาก็จะสามารถแก้ปัญหา เหล่านี้ได้ โดยการเข้าใจในความงามและเข้าใจในความรักแล้วก็จะสามารถแก้ปัญหาเหล่านี้ได้ เมื่อเป็นเช่น นี้จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องทำการวิจัยเกี่ยวกับความงามในเรื่องพระนันทเถระ ซึ่งพระพุทธองค์ได้ตรัส สอนพระนันทเถระให้เข้าใจความงามในทัศนะพุทธปรัชญาไว้อย่างชัดเจน ถ้าได้ทำการทำวิจัยความงาม ในเรื่องพระนันทเถระแล้วจะทำให้พระสงฆ์และคนในสังคมมองความงามตามสภาพของความเป็นจริง ถ้าพระสงฆ์และคนในสังคมเข้าใจความงามตามหลักพุทธปรัชญาอย่างชัดเจนแล้วสามารถนำความงามใน ทางพุทธปรัชญาไปสู่การรักษาพรหมจรรย์ของพระสงฆ์ และนำไปสู่การแก้ปัญหาความงามของคนในสังคม ต่อไป

ด้วยเหตุผลที่ได้กล่าวมานั้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะทำการวิจัยเรื่อง “การวิเคราะห์ความงาม ในเรื่องพระนันทเถระ” เพื่อประโยชน์ต่อการรักษาพรหมจรรย์ของพระสงฆ์ และเพื่อให้ใช้สติปัญญา พิจารณาความรักในมุมมองทางพุทธปรัชญา

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาความงามในทัศนะพุทธปรัชญา
2. เพื่อศึกษาความงามในเรื่องพระนันทเถระ
3. เพื่อวิเคราะห์ความงามในเรื่องพระนันทเถระ

3. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) โดยการเก็บข้อมูลจากเอกสาร ปฐมภูมิและทุติยภูมิ มีขั้นตอนดังนี้

1. ขอบเขตด้านเอกสาร ผู้วิจัยได้แบ่งเอกสารออกเป็น 2 ประเภทคือ (1) เอกสารปฐมภูมิ ได้แก่ พระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย 2539 อรรถกถา ฎีกา อนุฎีกา

และปรกณวิเสส (2) เอกสารพุทธัญญุมิ ได้แก่ หนังสือ ตำรา เอกสารวิชาการ บทความ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2. ขอบเขตด้านเนื้อหา ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตเนื้อหาของการวิจัยไว้ 3 ประเด็นดังนี้ 1) ความงามในทัศนะพุทธปรัชญา ผู้วิจัยศึกษาความงามใน 2 มิติ คือ (1) ความงามในเชิงวัตถุวิสัย ซึ่งเป็นความงามที่ประกอบด้วยกามคุณห้า คือความงามในรูป เสียง กลิ่น รส และสัมผัส (2) ความงามในเชิงจิตวิสัย คือความงามภายในซึ่งเป็นความงามของจิตใจ ได้แก่ ความงามที่เกิดจากการลด เลิก ละจากกิเลส ซึ่งทางพระพุทธศาสนาเรียกว่าความงามในระดับโลกุตระ 2) ความงามในเรื่องพระนันทเถระ ผู้วิจัยได้ศึกษาความงามที่ปรากฏในเรื่องพระนันทเถระ ซึ่งมีอยู่ 2 ระดับดังนี้ (1) ความงามในระดับโลกียะ คือความงามที่เกิดจากความพึงพอใจในรูป เสียง กลิ่น รส โสภณวัตถุ และความงามที่เกิดจากการพิจารณากามคุณทั้ง 5 ที่เป็นไปตามหลักไตรลักษณ์ คือ ไม่เที่ยง เป็นทุกข์และทนอยู่ในสภาพเดิมไม่ได้ (2) ความงามในระดับโลกุตระ คือความงามที่เกิดจากการเห็นสัจธรรม มีจิตที่จิตปราศจากกิเลส จิตที่สะอาด สว่าง สงบ เป็นจิตที่เข้าถึงนิพพาน 3) การวิเคราะห์ความงามในเรื่องพระนันทเถระ ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ความงามใน 3 ระดับคือ (1) ความงามในระดับต้น ได้แก่ ความงามในรูป เสียง กลิ่น รส และสัมผัส ซึ่งเป็นความงามที่ประกอบไปด้วยกามคุณห้า (2) ความงามในระดับกลาง ได้แก่ ความงามในการสำรวมในกาม (3) ความงามในระดับสูง ได้แก่ ความงามที่เกิดจากการลดเล็กละกิเลสต้นเหตุ มองเห็นสัจธรรมตามหลักไตรลักษณ์ ซึ่งเป็นความงามที่บริสุทธิ์ (การบรรลุนิพพาน)

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยได้รวบรวมข้อมูลจากเอกสาร 2 ประเภท ดังนี้ (1) ข้อมูลจากเอกสารปฐมภูมิ ได้แก่ พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย อรรถกถาพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ฎีกา อนุฎีกา และปรกณวิเสส (2) ข้อมูลจากเอกสารทุติยภูมิ ได้แก่ หนังสือ ตำรา งานวิจัย และสื่ออิเล็กทรอนิกส์ (Electronic)

4. การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ข้อมูลด้วยวิธีการพรรณนาตามหลักอุปนัยวิธี ใน 3 ประเด็นดังนี้ (1) ความงามในทัศนะพุทธปรัชญา (2) ความงามในเรื่องพระนันทเถระ (3) การวิเคราะห์ความงามในเรื่องพระนันทเถระ

4. สรุปผลการวิจัย

1. ความงามในทัศนะพุทธปรัชญา แบ่งความงามออกเป็น 2 ประเภท ดังนี้ 1) ความงามในระดับโลกียะ หมายถึง ความงามเกิดจากอารมณ์ที่ไปเกาะอยู่กับจิต จิตก็เกิดความพึงพอใจ ความชอบใจ ให้แก่จิตนั่นเอง อะไรที่สร้างความพึงพอใจให้แก่จิต ไม่ว่าจะผ่านทางผัสสะ หรือทางทวารใด ทวารหนึ่งของอายตนะทั้ง 5 (ตา หู จมูก ลิ้น กาย) อันเป็นที่เกิดของความงามให้แก่จิตทั้งสิ้น ความงามขึ้นอยู่กับความพึงพอใจ และความงามจะคงอยู่ได้นานเท่าใด ถ้าความงามในช่วงหนึ่งก็จะเป็นความงามพริ้วๆ ถ้าความงามอย่างยั่งยืนก็จะเป็นความงามที่สูงขึ้นมา 2) ความงามในระดับโลกุตระ หมายถึง ความงามที่ไม่ยึดมั่น

ถ้อยคำ ในกามคุณห้า อันได้แก่ รูป เสียง กลิ่น รสและสัมผัส ซึ่งเป็นความงามที่ลดเลี้ยวจากกามคุณห้า แล้วมองเห็นสัจธรรมนั่นก็คือการบรรลุนิพพาน

2. ความงามในเรื่องพระนันทเถระ ได้แก่ ความงามที่ปรากฏในเรื่องพระนันทเถระ ซึ่งมีอยู่ 2 ระดับดังนี้

2.1 ความงามในระดับโลกียะ คือ ความงามของผู้ที่ยังครองเรือนอยู่หรือที่เรียกว่า ความงามของผู้ที่เป็นคฤหัสถ์ ซึ่งความงามในระดับโลกียะนี้ยังแบ่งออกเป็น 2 ระดับดังนี้ (1) ความงามที่เกิดจากความพึงพอใจในกามคุณห้า คือรูป เสียง กลิ่น รส สัมผัส เป็นความงามที่ยึดติดอยู่กับกามคุณห้า ซึ่งหมายถึงกลุ่มบุคคลไปกำหนดว่าน่าใคร่ น่าปรารถนา น่าพอใจ หรือโดยนัยหนึ่งคือ คุณของกามซึ่งหมายความว่าวัตถุกามนั้น ในระดับหนึ่ง สำหรับในระดับที่จะหลุดพ้นจากเพลิงกิเลสและเพลิงทุกข์พวกกามทั้งหลาย มีโทษประณีตขึ้นไปโดยลำดับขั้นอยู่ว่าเป็นการมองจากจุดใด หากมองจากจุดสูงสุด กามนี้ก็มิโทษแม้จะเพียงเล็กน้อยก็เป็นห่วงที่รักรังจิตใจของบุคคลเอาไว้เนื่องจากโลกเราเป็นโลกของสัมผัสการที่จะพูดถึงอะไรก็เกี่ยวข้องกับสัมผัสอยู่เสมอ ดังนั้นเรื่องรูป เสียง กลิ่น รส โสภณวัตถุพะ ก็เกิดขึ้นมาจากสัมผัสแล้วใจไปกำหนดหมายถึงสิ่งเหล่านั้นว่าน่าใคร่ น่าปรารถนา น่าพอใจ (2) ความงามที่ยังติดอยู่ในกามคุณห้าแต่มีการพิจารณาในกามคุณทั้ง 5 เป็นไตรลักษณ์ คือการสำรวจอินทรีย์ หมายถึง การสำรวจระวางอายตนะภายใน คือ ตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ มิให้เกิดความรู้สึกว่าชอบ ไม่ชอบ หรือทั้งชอบและไม่ชอบ ในเมื่อกระทบกับอายตนะภายนอก อันได้แก่ เมื่อเวลาเห็นรูป ฟังเสียง ดมกลิ่น ลิ้มรส ถูกต้องโสภณวัตถุพะ รู้แจ้งธรรมารมณ์ด้วยใจ อย่างมีสติสัมปชัญญะกำกับอยู่ตลอดเวลา ซึ่งความหมายของอินทรีย์สังวรนี้ไม่ได้หมายความว่า ห้ามไม่ให้เห็นรูป ห้ามไม่ให้ฟังเสียง ห้ามไม่ให้ดมกลิ่น ห้ามไม่ให้ลิ้มรส ห้ามไม่ให้ถูกต้อง โสภณวัตถุพะ หรือห้ามไม่ให้รู้ธรรมารมณ์แต่ประการใด ความหมายของการสำรวจอินทรีย์ ในที่นี้ จึงไม่ห้ามที่จะให้เห็น ได้ยิน สูดดม ลิ้มลอง ถูกต้อง และการ รับรู้ แต่เมื่อได้เห็น ได้ยิน ได้สูดดม ได้ลิ้มลอง ได้ถูกต้อง และได้รู้อารมณ์แล้ว ต้องรู้เท่าทันอารมณ์เหล่านั้นตามสภาพที่เป็นจริง ถึงความเป็นสิ่งที่ถูกปรุงแต่งขึ้นโดยเหตุปัจจัยไม่เที่ยงไม่ถาวรเลย จึงวางเฉยต่อสิ่งเหล่านั้นอย่างมีสติสัมปชัญญะเสีย ก็จะได้ชื่อว่าสำรวจอินทรีย์แล้ว ดังนั้น วิธีการดับกามตามแนวแห่งอินทรีย์สังวรนั้น ที่สำคัญ คือ เมื่อเกิดกระทบกันของอายตนะแล้ว ต้องพิจารณาให้เห็นตามสภาพความเป็นจริงของอายตนะเหล่านั้นว่าเป็นสิ่งที่ไม่เที่ยง มีการเปลี่ยนแปลง และดับไป เป็นวัฏจักร เป็นสิ่งที่หายาก แล้ววางอุเบกขาต่อกามเหล่านั้น โดยเห็นรูปสักว่าเห็น ได้ยินเสียงสักว่าได้ยิน ดมกลิ่นสักว่าดม ลิ้มรสสักว่าลิ้ม ถูกต้องโสภณวัตถุพะสักว่าถูกต้อง และรู้แจ้งธรรมารมณ์สักว่ารู้เท่านั้น ไม่ยึดติด ไม่พัวพัน เป็นเหตุให้สัมผัสทางอายตนะดับ เมื่อสัมผัสทางอายตนะดับกามก็ได้ชื่อว่าดับโดยไม่เหลือ นี่คือ วิธีการดับกามตามแนวแห่งอินทรีย์สังวรในพระพุทธศาสนา

2.2 ความงามในระดับโลกุตระ คือความงามที่เกิดจากการเห็นสัจธรรม มีจิตที่จิตปราศจากกิเลส จิตที่สะอาด สว่าง สงบ เป็นจิตที่เข้าถึงนิพพาน ความงามในระดับโลกุตระเป็นการกำหนดพิจารณา

ให้รู้เท่าทัน เช่น เมื่อเห็นรูปก็สักแต่ว่าเห็นเมื่อได้ยินเสียงก็สักแต่ว่าได้ยิน เมื่อได้กลิ่นก็สักแต่ว่าดม เมื่อได้ลิ้มรสก็สักว่าลิ้มรส เมื่อได้สัมผัสทางกายก็สักแต่ว่าสัมผัส หรือเมื่อรู้ธรรมารมณ์ก็สักแต่ว่ารู้อาตม นั่นคือให้รู้เท่าทันว่าสิ่งเหล่านั้น ล้วนแล้วแต่ไม่เที่ยงแท้ ทนอยู่สภาพเดิมไม่ได้ และไม่มีตัวตนที่เที่ยงแท้ เมื่อรู้เท่าทันตามความเป็นจริงอย่างนี้ จิตก็ย่อมไม่ลุ่มหลง ไม่ยึดติด กิเลส คือ ตัณหา อุปาทาน ก็ไม่เกิดขึ้น เมื่อกิเลสไม่เกิดขึ้นแล้ว ก็สามารถดับกามนั้นได้โดยไม่เหลือ และจิตก็จะก้าวเข้าสู่สมาธิ สมาบัติหรือมรรคผลสืบต่อไป

3. การวิเคราะห์ความงามในเรื่องพระนันทเถระ เป็นการพิจารณาไตร่ตรองความงามใน 3 ระดับ ดังนี้

3.1 ความงามในระดับต้น ได้แก่ ความงามในกามคุณห้า คือความงามในรูป เสียง กลิ่น รส และการสัมผัส เป็นความงามที่คนในสังคมทั่วไปยอมรับ สำหรับเกณฑ์การตัดสินความงามในระดับนี้ใช้เกณฑ์ทางวัตถุวิสัยบ้าง ทางจิตวิสัยบ้าง ทางสัมพัทธนิยม ทางอุปติใหม่บ้าง ซึ่งความงามเหล่านี้ทางพระพุทธศาสนาถือว่าเป็นความงามภายนอก เช่นความงามของธรรมชาติ ความงามของเรือนร่าง ความงามของศิลปะ ดนตรี เสียงเพลง เป็นต้น อันเป็นความงามที่สร้างความรื่นเริงบันเทิงใจ ความงามในระดับนี้เป็นความงามที่เกิดจากการได้สัมผัสจึงจะรับรู้ความงามได้ เช่น การได้ดูละคร ดูงานศิลป์ ฟังเพลง ดูคนงาม ฯลฯ แล้วเกิดความพึงพอใจในสิ่งที่ตนเองได้สัมผัส ในเรื่องนันทเถระ สมัยที่นันทกุมารขณะที่เป็นหนุ่มได้ตกหลุมรักสาวงามคนหนึ่ง ซึ่งเป็นผู้ที่มีเรือนร่างสวยสดงดงามและได้ขอเธอแต่งงาน ในวันแต่งงานนั้นได้นิมนต์พระพุทธเจ้าไปรับอาหารบิณฑบาต หลังจากที่พระพุทธเจ้าได้รับอาหารบิณฑบาตเสร็จแล้วจะกลับวัด นันทกุมารได้อุ้มบาตรไปส่งพระพุทธเจ้า โดยที่พระพุทธเจ้าเดินนำหน้านันทกุมาร นันทกุมารก็เดินไปส่งพระพุทธเจ้าจนถึงพระกุฏิ ขณะนั้นพระพุทธเจ้าได้ถามนันทกุมารว่า นันทะเจ้าจะบวชไหม้? นันทะได้ตอบพระพุทธเจ้าว่า “พระเจ้าคะ” หลังจากนั้นพระพุทธเจ้าก็จัดการบวชให้นันทกุมาร หลังจากบวชเสร็จพระนันทะก็ไม่มีจิตใจในการปฏิบัติธรรม เพราะคิดถึงภรรยาผู้ที่มีเรือนร่างอันสวยสดงดงามที่คอยอยู่บ้าน ในขณะที่พระนันทะยังยึดติดในความงามที่เป็นกามคุณห้าคือ รูป เสียง กลิ่น รส และสัมผัส อยู่ไม่สามารถที่จะปล่อยวางได้ เมื่อพุทธเจ้ารู้ ดังนั้น จึงพาพระนันทะไปดูสาวที่สวยกว่าภรรยา นันทะจากนั้นพระนันทะก็หลงสาวงามนั้นจนลืมนภรรยาตน หลังจากกลับมา ก็คิดถึงแต่สาวงามที่พระพุทธเจ้าพาไปดู จนไม่เป็นอันปฏิบัติธรรม หลังจากนั้นพระพุทธเจ้าก็พาไปดูสาวงามกว่าคนเดิม พระนันทะก็หลงรักสาวงามคนนั้นจึงลืมนภรรยา กลับมา ก็ไม่เป็นอันปฏิบัติธรรม คิดถึงแต่สาวงามคนนั้น หลังจากนั้นพระพุทธเจ้าก็พานันทะไปดูนางฟ้าที่สวยกว่าคนนั้น พระนันทะก็หลงรักนางฟ้าจนไม่เป็นอันกินอันนอน หลังจากนั้นพระพุทธเจ้าก็พานันทะไปดูนางฟ้าที่สวยกว่าเดิม พาไปดูเรื่อยๆ จนพระนันทะรู้ว่าความงามไม่มีที่สิ้นสุด

3.2 ความงามในระดับกลาง ได้แก่ เป็นความงามของคนที่ยังอยู่ในโลกียะ ซึ่งความงามในระดับนี้ยังเป็นความงามที่ยึดติดในกามคุณห้าอยู่แต่ว่าเป็นความงามที่มีการสำรวจ ระวังในกามที่เป็นความ

งามภายนอกและความงามในระดับนี้มีการพิจารณาถึงความงามภายใน นั่นก็คือเป็นผู้มีศีลและมีธรรมอยู่ในใจและมีสมาธิตั้งมั่น อย่างเช่นพระนันทะ หลังจากที่พระพุทธเจ้าพาไปดูสาวงามจำนวนมากมาย ซึ่งพระพุทธเจ้าได้พาพระนันทะไปดูสาวงามนั้น พระพุทธเจ้าจะพาไปดูสาวงามที่มีความงามขึ้นเรื่อยๆ จนกระทั่งพระนันทะได้รู้ว่าความงามไม่มีที่สิ้นสุด นั่นก็หมายความว่า พระนันทะได้นำเอาความงามของสาวทั้งหลายมาพิจารณาจนได้รู้ประจักษ์แก่ตนเองว่าความงามภายนอกนั้นเป็นความงามที่ไม่มีสิ้นสุด

3.3 ความงามในระดับสูง ได้แก่ ความงามที่เกิดจากการพิจารณาความงามในกามคุณห้า ด้วยการเจริญวิปัสสนาสติปัฏฐาน ซึ่งเป็นการเรียนรู้เพื่อทำความเข้าใจชีวิตตามความเป็นจริง เป็นแนวทางเบื้องต้นในการกระทำเพื่อพ้นจากทุกข์ ไม่ยึดติดกับความงามที่เป็นรูป เสียง กลิ่น รสและสัมผัส มีภาวะจิตที่เป็นกลาง เป็นเหมือนการเรียนรู้ที่ทำความดีงามในจิตใจให้พบความสุขอย่างยั่งยืนจนสามารถละจากกิเลสได้ทั้งหมด มองเห็นสัจธรรมตามหลักไตรลักษณ์ ซึ่งเป็นความงามที่บริสุทธิ์ คือการบรรลุนิพพาน

5. อภิปรายผลการวิจัย

1. ความงามในระดับต้นซึ่งเป็นความงามที่เกิดจากความพึงพอใจในรูป เสียง กลิ่น รส และสัมผัส ความงามในระดับต้นนี้จะเปลี่ยนแปลงไปตามกาล เวลา และค่านิยมของสังคม ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของฟูลคีรี โคตรชมภู (2558) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง วิเคราะห์การศัลยกรรมความงามตามหลักกายานุสัสสนาสติปัฏฐาน พบว่า ความงาม คือรูปลักษณะที่มนุษย์ใฝ่หาเป็นสภาวะทางอารมณ์ที่ดี ทำให้เกิดความเพลิดเพลิน ปีติยินดี ชาวพุทธเชื่อว่าความงามเป็นผลมาจากกุศลที่เคยสร้างจึงส่งผลให้เกิดเป็นคนรูปงาม มีกล่าวไว้ในคุณสมบัติของเทวดา มีวรรณะงดงามเปล่งรัศมีให้สว่างทั้งพระเชตะวัน เพื่อไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคเจ้าถึงที่ประทับ หลักทางพระพุทธศาสนามุ่งเน้นให้คนมีความงามภายใน ในสมัยพุทธกาลเคยกล่าวถึงเรื่องการหลงความงามในรูปแบบของพระสงฆ์ ชื่อวัคคิเถระและพระนันทเถระ พระพุทธองค์ได้แก้ไขปัญหาด้วยการเตือนด้วยการล้อด้วยมาตุคาม จนได้บรรลุเป็น พระอรหันต์เมื่อหมดความหลงในรูป และสอดคล้องกับงานวิจัยของจินตนา เณิมชัยกิจ (2558, หน้า 2) ได้วิจัยเรื่อง ศึกษาวิเคราะห์แนวคิดเรื่องความงามของสตรีในพระพุทธศาสนา พบว่าพระพุทธศาสนามีมุมมองไม่ให้ความสำคัญความงามทางด้านร่างกายมากไปกว่า ความงามด้านจิตใจแต่ถึงกระนั้นก็ตามแนวคิดเรื่องความงามที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนาใน มหาทุกขัขันธสูตร ได้แสดงถึงคุณค่าความงามของสตรี และสตรีที่ได้ชื่อว่างาม คือสตรีที่มีอายุระหว่าง 15 หรือ 16 ไม่สูงเกินไป ไม่ต่ำเกินไป ไม่พอมเกินไป ไม่อ้วนเกินไป ไม่ดำเกินไป ไม่ขาว เกินไป หลึงสาวผู้นั้นย่อมเป็นผู้งดงาม เปล่งปลั่งนำความสุขไสมนัสให้กับผู้พบเห็น นี่คือ คุณแห่งรูป พระพุทธองค์ทรงชี้ให้เห็นถึงความไม่เที่ยงของสังขาร ทุกข์ที่เกิดจากรูปกายที่เสื่อมสลายไปตามวัย แม้ว่าสตรีนั้นจะสวยงามสักปานใด สุดท้ายก็กลับคืนสู่ธรรมชาติ หากผู้ใดเข้าไปยึดมั่นถือมั่นแต่เพียง รูปกาย ย่อมจะหลีกหนีจากความทุกข์ไปไม่พ้น ซึ่งเป็นปัญหาที่มีอิทธิพลที่สุด ของพระสงฆ์ผู้ที่ยังตัดกิเลสไม่ขาด สอดคล้องกับ

งานวิจัยของกัลยา คัดก่อนท่า (2554) ได้วิจัยเรื่อง ศึกษาวิเคราะห์ศัลยกรรมความงามในมุมมองทางศาสนา พบว่า ความงามเกี่ยวข้องกับมนุษย์มาตั้งแต่บรรพกาลจนถึงปัจจุบัน ความงามเป็นเรื่องของยุคสมัย ซึ่งมีกระแสนิยมที่แตกต่างกันไปละกลายเป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมสังคมไทยในอดีตนิยมความงามไม่ใช่แต่เพียงหน้าตาเท่านั้น ยังมีกิริยามารยาทและพฤติกรรมในชีวิตประจำวันของมนุษย์มาประกอบด้วย ในปัจจุบันความงามเกี่ยวข้องกับกระแสโฆษณา และมีการปะปนเชิงวัฒนธรรมข้ามชาติอยู่ด้วย และวิถีชีวิตที่ต้องอาศัยความเร็วฉับไว ผู้ที่นิยมความงามจึงแสวงหาหนทางในการปรับเปลี่ยนตนเองในระยะเวลาสั้นๆ การศัลยกรรมความงามจึงได้รับการตอบรับอย่างสูง

2. ความงามในเรื่องพระนันทเถระมี 3 ระดับ คือความงามในระดับต้น ความงามในระดับกลาง และความงามในระดับสูง ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของมณีพรรณ เสกธีระ (2551) ได้วิจัยเรื่อง การศึกษาหลักธรรมเรื่องความงามในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท พบว่า ธรรมมีความงามในเบื้องต้นหมายถึงศีล ธรรมมีความงามในท่ามกลางหมายถึงอริยมรรค ธรรมมีความงามในที่สุดหมายถึงพระนิพพาน ซึ่งพระพุทธองค์นั้นเป็นพระอรหันต์ตรัสรู้ด้วยพระองค์เองโดยชอบ เพียบพร้อมด้วยวิชาและจรณะเสด็จไปดี รู้แจ้งโลก เป็นสารถิฝีกผู้ที่ควรฝึกได้อย่างยอดเยี่ยม เป็นศาสดาของเทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย พระองค์ทรงรู้แจ้งโลกนี้พร้อมทั้งเทวโลก แล้วทรงประกาศให้ผู้อื่นรู้ตาม ทรงแสดงธรรม

3. ความงามในระดับสูงได้แก่ความงามที่มองเห็นสังขธรรมคือการละแล้วซึ่งกิเลส ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของพระนิเวทย์ ญาณวิโร (2554) ได้วิจัยเรื่อง การศึกษาวิเคราะห์ความเป็นปฏิกุลของร่างกายในกายคตาสติสูตร พบว่า การใช้สติพิจารณาร่างกายของเราให้เห็นความเป็นจริงความสกปรกของร่างกาย ใครๆ เจริญแล้วทำให้มากแล้ว ย่อมหยั่งเห็นกุศลกรรมทั้งหลายในส่วนของวิชากายคตาสติ หากเจริญให้มาก ทำให้มาก จะทำให้เกิดความสังเวชเพื่อปลอดจากกาม ภพ ทิฏฐิ อวิชามีสติสัมปชัญญะ ได้ญาณทัสสนะ เพื่อความสุขในปัจจุบันและคามหลุดพ้น (วิมุตติ)

6. ข้อเสนอแนะ

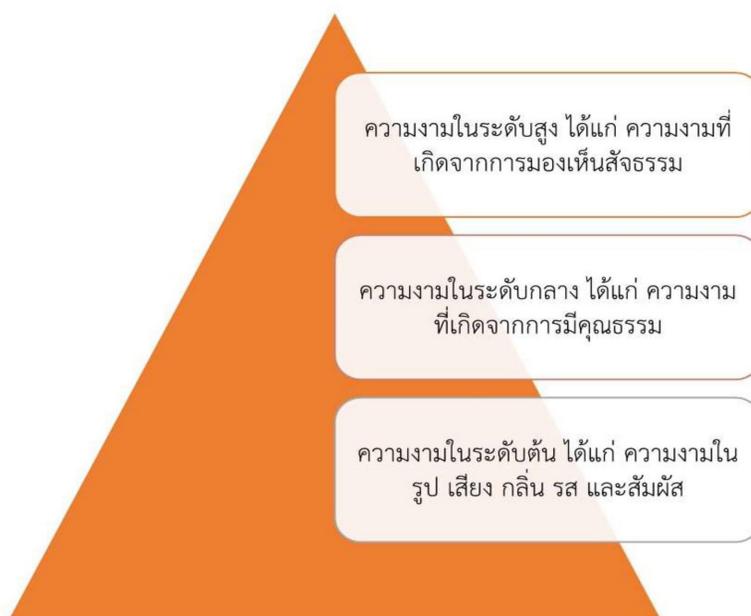
1. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป
 - 1.1 การอบรมความงามในทัศนะพุทธปรัชญาของนักเรียน
 - 1.2 การปลูกฝังความงามในทัศนะพุทธปรัชญาในกลุ่มวัยรุ่น

7. องค์ความรู้ที่ได้รับ

การวิจัยเรื่อง การวิเคราะห์ความงามในเรื่องพระนันทเถระ ทำให้ได้องค์ความรู้ในเรื่องความงามใน 3 ระดับดังนี้ 1) ความงามในระดับต้น ได้แก่ ความพึงพอใจในความงาม ความสวยงามในเรื่องของรูป เสียง กลิ่น รส และสัมผัส ซึ่งเป็นการรับรู้สิ่งสวยงามจากสี สัน รูปร่าง สัตส่วนที่ทำให้เราพอใจ ความงาม

เป็นประสบการณ์ที่เกิดขึ้นกับมนุษย์ 2) ความงามในระดับกลาง ได้แก่ ความงามของคุณธรรมที่เกิดจากการพัฒนาตัวเอง ที่มีความตั้งใจและเห็นความสำคัญ ของตนเองเพื่อทำความรู้จักตนเอง ด้วยการพิจารณาเกี่ยวกับความงามความรู้สึกและพฤติกรรม ทางกายกับทางจิตโดยที่จิตมีคุณธรรม และ 3) ความงามในระดับสูง ได้แก่ ความงามที่บริสุทธิ์ ซึ่งเกิดจากการมองเห็นความจริงของชีวิตแล้วไม่ยึดมั่น ไม่มีความโลภ ความโกรธ ความหลง ละแล้วซึ่งกิเลส สามารถเขียนออกมาเป็นรูปแบบได้ดังนี้

ภาพที่ 1 องค์ความรู้ที่ได้รับ

เอกสารอ้างอิง

- กัลยา คิดก่อนทำ. (2554). *ศิษย์วิเคราะห์ศัลยกรรมความงามในมุมมองทางศาสนา*. (สารนิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- จินตนา เฉลิมชัยกิจ. (2558). *ศิษย์วิเคราะห์ศัลยกรรมความงามในมุมมองทางศาสนา*. (สารนิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต). (2546). *พจนานุกรมศาสตร์: ฉบับประมวลธรรม*. (พิมพ์ครั้งที่ 12). กรุงเทพฯ: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

- พระนิเวทย์ ญาณวิโร. (2554). การศึกษาวิเคราะห์ความเป็นปฏิกุลของร่างกายในกายคตาสติสูตร. (สารนิพนธ์
พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พลศิริ โคตรชมภู. (2558). วิเคราะห์การคล้ายกรรมความงามตามหลักกายานุปัสสนาสติปัฏฐาน. (สารนิพนธ์
พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- มณีพรรณ เสกธีระ. (2551). การศึกษาหลักธรรมเรื่องความงามในคัมภีร์พระพุทธานุชาดก. (วิทยานิพนธ์
พุทธศาสตรมหาบัณฑิต). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพฯ:
มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.